

Мельничук В. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, фінансів та обліку
Приватного вищого навчального закладу
«Європейський університет»
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-333-3-11>

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА УМОВ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

В системі інформаційного забезпечення основна функція відводиться бухгалтерському обліку. Саме він має забезпечити інформацією про господарські факти та операції, що мають відношення до визначення фінансових результатів діяльності підприємств. Як відомо, ефективна та раціональна організація бухгалтерського обліку на підприємстві розпочинається із розробки облікової політики, тому доцільно дослідити питання побудови облікової політики з позиції інструменту управління підприємницькою діяльністю.

Визначає облікову політику підприємство самостійно. Основна її мета – забезпечити одержання достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, необхідні для всіх користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних управлінських рішень.

Загалом, правильно розроблена облікова політика, яка враховує умови та можливості ведення господарської діяльності, своєчасне внесення підприємством змін до неї має забезпечити:

- повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності;

- відображення в бухгалтерському обліку фактів та умов господарської діяльності, виходячи не тільки з їх правової форми, але й з їх економічного змісту;

- тотожність даних аналітичного обліку з оборотами та залишками на рахунках синтетичного обліку на 1-е число кожного місяця, а також показників бухгалтерської звітності з даними синтетичного та аналітичного обліку;

– раціональне ведення бухгалтерського обліку, виходячи з умов господарської діяльності та величини підприємства.

Облікова політика підприємства має визначатися ретельно, обґрунтовано та індивідуально на основі національних стандартів бухгалтерського обліку (або міжнародних стандартів, у разі якщо саме їх застосовує підприємство) з урахуванням економічної діяльності конкретного підприємства, галузевих особливостей, специфіки господарських операцій, організаційних принципів функціонування тощо. Так, базові нормативні положення визначають таке:

– облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухобліку, складання та подання фінзвітності [3, ст. 1];

– підприємство самостійно за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів визначає облікову політику підприємства [3; абз. 2 ч. 5 ст. 8];

– постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики забезпечує дотримання одного з основних принципів бухобліку – принципу послідовності [3, ст. 4].

Підприємство повинно висвітлювати обрану облікову політику шляхом опису принципів оцінки статей звітності та методів обліку щодо окремих статей звітності. Облікова політика кожного підприємства встановлюється у відповідному наказі. Структура наказу про облікову політику визначається самим підприємством.

Наказ про облікову політику – це постійно діючий документ, який не потрібно оновлювати кожного року – за виключенням підстав для зміни облікової політики, наведених у пп. 9 – 14 НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [2].

Положення Наказу безпосередньо впливають на суму доходів і витрат звітного періоду, визнання та оцінку активів та зобов'язань, собівартість продукції та послуг і нарахування податків. Він є одним з документів, що є підтвердженням об'єктів нарахування податку на прибуток та ПДВ, тож має бути в наявності на кожному підприємстві. При цьому треба враховувати особливості діяльності підприємства.

Головний принцип складання наказу – в ньому наводяться принципи, методи і процедури, щодо яких стандартами бухобліку передбачено більш ніж один варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством з метою розподілу витрат між

відповідними звітними періодами. Тобто одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур до наказу про облікову політику не включаються.

Згідно з п. 1.3 Методрекомедацій № 635 облікова політика є елементом системи організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Тому на практиці наказ про облікову політику часто-густо є частиною розпорядчого документу щодо організації бухгалтерського обліку. Також до цього загального наказу включають деякі положення податкового обліку з податку на прибуток, ПДВ та єдиного податку.

Таким чином, облікова політика має забезпечити універсальність вимог і підходів до бухобліку з урахуванням особливостей діяльності підприємства для складання якісної і достовірної фінансової звітності. Своєю чергою, достовірною фінансова звітність вважається лише тоді, коли не містить помилок та перекручень, здатних вплинути на рішення користувачів [1, п. 3 розд. III]. Крім того, іншим принципом бухобліку є принцип повного висвітлення, якій передбачає, що фінансова звітність має містити всю інформацію щодо фактичних та потенційних наслідків господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, які ухвалюються на її основі, тоді як використання чужих оцінок та методик може призвести, зокрема, до перекручування даних фінансової звітності. Крім того, формальний підхід до складання наказу та непродумані формулювання в обліковій політиці наражають підприємство й на податкові ризики, адже відомі випадки, коли контролери під час перевірок заперечували застосування того чи іншого методу формування витрат. І навпаки, виважені підходи до визначення елементів облікової політики підприємства нерідко слугують додатковою доказовою базою у податкових спорах у судах

Одним із завдань облікової політики, як ми згадували вище, є забезпечення єдиного підходу до бухобліку подій та господарських операцій з моменту їх виникнення. Крім того, облікова політика визначається на весь час діяльності підприємства і має застосовуватися послідовно (із року в рік), тобто без нагальної потреби «перезатверджувати» наказ та змінювати облікову політику не потрібно. Зміни в облікову політику вносяться тоді, коли наявні підстави, визначені абз. 5 ст. 4 Закону про бухоблік та п. 9 НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», а саме в разі якщо:

- змінилися статутні вимоги;
- змінилися вимоги органу, який затверджує НП(С)БО (тобто в разі якщо Мінфін вніс суттєві корективи до положень бухгалтерських стандартів);

– зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності.

Будь-які внесені зміни мають бути обґрунтовані та розкриті у фінансовій звітності. Зауважимо, що не вважаються змінами в обліковій політиці встановлення облікової політики для подій і операцій, які (п. 10 НП(С)БО 6):

- відрізняються за змістом від попередніх подій або операцій;
- не відбувалися раніше.

Наприклад, якщо підприємство запроваджує нову діяльність і має намір здійснювати господарської операції, які не здійснювало раніше, і для цього додає нові елементи облікової політики, то нові положення облікової політики будуть застосовуватися до таких операцій та не впливатимуть на події в минулих звітних періодах.

А отже, облікові оцінки за потреби можуть переглядатися, але їх перегляд, на відміну від змін облікової політики, не вимагає ретроспективного перегляду минулих періодів. Наприклад, згідно з п. 28 розд. 5 Методрекомедацій № 561 зміни методу амортизації, строку корисного використання та ліквідаційної вартості об'єкта основних засобів відображаються як зміни облікових оцінок відповідно до НП(С)БО 6. А це означає, що ці категорії належать до облікових оцінок. Отже, на наше переконання, включати ці категорії до облікової політики недоцільно.

Воєнний стан і активні бойові дії на території України мали негативний вплив на господарську діяльність підприємств. З'явилися нові операції та виникли нові ризики ведення діяльності. Виникає необхідність змін в Обліковій політиці для формалізації методів, що використовує підприємство для обліку таких воєнних подій та операцій. У тому числі і оскільки строки подання фінансової звітності за 2023 рік наближаються, а належна формалізація облікових методів в Обліковій політиці знижує ризики податкових нарахувань та штрафів.

Таким чином, розробка облікової політики для цілей управління дозволяє знизити витрати на проведення трансформаційних процедур і взаємопов'язана з показниками діяльності підприємства. Узагальнено переваги створення ефективної облікової політики для інвесторів на основі взаємозв'язку бухгалтерського обліку з основними тенденціями стандартів на міжнародному рівні, інтегрування управлінського обліку в систему МСБО та МСФЗ і з метою податкових розрахунків. Та формування ефективної облікової політики надасть додаткові можливості підприємству.

Література:

1. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>

3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р., № 996-XIV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>